

Лариса ОРОНОВСЬКА

*Кандидат педагогічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
ldd260898@tntu.edu.ua*

Анатолій ОРОНОВСЬКИЙ

*Заслужений діяч мистецтв України, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
голова Тернопільського осередку асоціації Всеукраїнського
хорового товариства ім. М. Леонтовича ВНМС,
Тернопіль, Україна
oronovsky@tntu.edu.ua*

АКСІОЛОГІЯ ПАРАДИГМИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Постановка проблеми та її актуальність. Новітні наукові підходи до теоретичного розуміння мистецької педагогіки впроваджують можливість повної реалізації фактичної зміни визначених мистецько-освітніх орієнтирів. Отож припустимо, що мистецька освіта – це система адаптованих практично-художніх компетентностей та досвіду ставлення до мистецтва як до ціннісної особливості та концертно-виконавської діяльності. Практична реалізація означених цілей залежить від учителя та його сучасного погляду на оточення, який вільно адаптований до художніх, культурно-мистецьких, духовно-естетичних особливостей, який вміло використовує власний художньо-естетичний та концертно-виконавський досвід у сучасному шкільному середовищі та роботі навчально-виховного комплексу.

Сучасний розвиток мистецької освіти акцентує увагу на створенні парадигми особливих ціннісних орієнтацій майбутніх вчителів музичного мистецтва в умовах сьогодення нашої країни.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Майбутнє зростання сучасного вчителя музичного мистецтва може трактуватись науковцями в контексті професійної підготовки, як готовність до мистецько-навчальної діяльності, професійної культури у взаємозв'язку з такими дефініціями, як «самовдосконалення», «самовираження», «самоосвіта».

Українське наукове товариство наголошує на тому, що навчання і виховання завжди перебувають у взаємодії, а осмислення цього процесу з позицій аксіології сприяє удосконаленню внутрішнього духовного стану оновленого суспільства. Система людських цінностей та їх існування в конкретному історичному суспільстві завжди була предметом дослідження як всесвітньо відомими вченими – філософами. У ході історичного розвитку сформувався ряд механізмів, за допомогою яких здійснюється виховання молоді в цілому і передача духовних цінностей від покоління до покоління зокрема.

Згідно з традицією багатьох наукових дисциплін, механізм цінностей розглядається, відзначає Н. Дмитрієва, як «порівняно стабільна система, що регулює той чи інший процес і спрямовує його розвиток за певним шляхом, заданим структурою механізму». У дослідженні А. Кирьякової розглянуто фрагменти узагальненого ціннісного механізму орієнтації на цінності (пошук, оцінка, вибір, проекція).

Вченими запропоновано такий механізм: 1) педагогічне стимулювання інтересу; 2) педагогічне інструментування; 3) виховання, яке на окремих етапах переходило б у самовиховання, в ході якого критерієм життєдіяльності вихованця стали б не уявні, а реальні цінності.

Метою статті є спроба дослідити парадигму формування ціннісних орієнтацій фахівців з музичного мистецтва в умовах воєнного часу.

Виклад основного матеріалу. Цілеспрямований духовний розвиток молоді в сучасних умовах воєнного стану, засобами мистецтва потребує вироблення еталонів, критеріїв цінності художніх творів. Це дає можливість відрізнити справжні зразки мистецтва від сумнівних «шедеврів». Розвиток естетичного смаку є передумовою художньо-ціннісного смаку.

Отже, можна говорити про необхідність цілеспрямованого формування художнього смаку як одного із засобів та компонентів духовного розвитку молодших школярів засобами мистецтва.

Художній смак лежить в основі ціннісно-художніх орієнтацій особистості. Ми виділяємо функцію формування засобами мистецтва ціннісно-художніх орієнтацій як один з ефективних засобів духовного розвитку молодших школярів на уроках художньо-естетичного циклу. На наш погляд, поняття “ціннісно-художні орієнтації” можна визначити як орієнтації особистості школяра на справжні художні цінності, що формуються засобами комплексного впливу мистецтва в ході його сприйняття та художньо-творчої діяльності учня. Ціннісне орієнтування учнів молодших класів на уроках музики на спілкування з кращими

зразками вітчизняної художньої культури найефективніше сприятиме формуванню високого рівня сприйняття творів мистецтва, стимулюючи творче самовираження дітей, активно приймаючи участь в процесі їх духовного розвитку

Попри широку палітру наукових доробок зауважимо, що недостатньо вивчене питання професійного зростання майбутнього вчителя музичного мистецтва. Доцільність вивчення означеного аспекту зумовлена суперечністю між значним науковим напрацюванням деяких вибіркових напрямків професійної підготовки митця та деякою відсутністю дослідження їх представленої проблематики. Широкий розвиток інформаційно-комунікативних технологій відкриває широкий доступ до навчальних та освітніх ресурсів, що надає можливості займатися самоосвітою. Дистанційна освіта, в умовах воєнного стану, «охоплює різні прошарки суспільства та стає найважливішим фактором його розвитку; це відкрита освіта навчання, що передбачає активне спілкування між викладачем і студентом за допомогою сучасних технологій і мультимедіа» [3]. Специфіка інформаційно-технологічної реформи у закладах освіти та культури обумовлена людиноцентристською спрямованістю діяльності.

Труднощі у використанні інформаційних технологій пов'язані з деградованою розважальною спрямованістю учасників освітнього процесу, коли молодь потрапляє в свого роду ножиці, коли знання, отримані від педагога, перебиваються потоком хаотичної інформації з Інтернету, яка «не має структурно-змістовного логічного зв'язку, подається несистемно, бісерно, не просто не вписується в рамки стаціонарної освіти, але є якісно іншого типу, де, зокрема, принципово змінюється поєднання «зорового і слухового сприйняття».

Ця інформація має на сприйняття молоді набагато більший вплив, оскільки «опосередкована більш високим рівнем мотивованості, більш значущим емоційним фоном» [4, с. 24], формує когнітивні, комунікативні та емоційні стереотипи, що визначають діяльність. Цим пояснюється твердження, що в процесі застосування сучасних інформаційних технологій «відбувається параліч людського мислення», підпорядкування свідомості Інтернету, що закриває часом студенту фазу роздумів – найважливішу функцію використання інтернет-інформації для розвитку та становлення розумових структур в ході навчання, виховання і розвитку у закладі вищої освіти.

З огляду на це при формуванні творчих фахівців треба навчити їх максимально і комплексно використовувати інформаційні технології, прищеплюючи своїм вихованцям бажання навчатися, а не розважатися,

вміти відбирати усвідомлено необхідну інформацію для навчання, особистісного розвитку та формування ціннісних орієнтацій.

У процесі інтерактивної взаємодії центральним джерелом навчального пізнання вважається досвід студентів, який є важливою умовою їх професійного становлення, творчого розвитку [2, с. 95]. Оволодіння досвідом застосування інноваційних педагогічних технологій сприяє організації ефективної самостійної роботи сучасних студентів, частково полегшує засвоєння великого обсягу навчального матеріалу. Актуальність цієї проблематики пояснюємо також потребою поглиблення знань про особливості професійної діяльності вчителя музичного мистецтва [1].

Отож, безперечним є твердження яке поділяє цінності на: абсолютні, які незмінно зберігають для людей значення безумовної цінності (життя, здоров'я, знання, прогрес, справедливість, гуманність, духовна досконалість людини); антицінності, або псевдоцінності (неуцтво, передчасна смерть, хвороби, голод, містика, деградація людини тощо); релятивні (відносні) цінності, які є непостійними, змінюються залежно від історичних, класових, світоглядних позицій (політичні, ідеологічні, релігійні, мистецькі, моральні, класові, групові концертно-виконавські цінності).

Зазначимо, що вибудовування аксіологічної основи освітньої стратегії підготовки учителів ґрунтується на загальнокультурних, загальнолюдських та духовних цінностях, що є засадничими в просторі міжкультурної взаємодії.

Констатуємо, що формування нової освітньої парадигми у воєнному сьогоденні відбувається відповідно до загальної філософської та психологічної проблематики крізь призму як соціокультурного так і антропологічного виміру.

Це дає нам змогу «з нових позицій осмислити сутність духовно-світоглядної свідомості та виробити підходи до її становлення під час навчально-виховного процесу. Стверджуючи ідею цілісності стосовно розуміння особистості, сучасна мистецько-педагогічна наука виходить із загально-філософського принципу внутрішнього взаємозв'язку і взаємозумовленості процесів і явищ навколишнього світу». Щодо сучасних філософсько-педагогічних пошуків, пов'язаних із проблемою становлення і розвитку світоглядної свідомості особистості, то існує точка зору про те, що саме духовність є стрижнем в осмисленні цього феномена. Тому, на думку згаданих авторів, є всі підстави стверджувати, що «духовне становлення особистості у сфері мистецтва ґрунтується на досвіді інтегрування різних типів світовідношення.

Мистецько-духовні цінності мають бути сприйняті й освоєні індивідом і становити основу його світогляду. Проте, на відміну від світогляду, який передбачає вибір людиною способу життя, духовність пов'язана з вибором її долі і соціальної ролі в оточеному соціумі.

В сучасному Європейському освітньому просторі концепції загальної культури молоді, саме мистецька складова повинна становити основу розвитку ідентичності людини, сприйняття світу й усвідомлення ціннісних результатів особистих дій.

У освітньому та історичному контекстах ХХІ століття українські педагоги прилучились до розвитку положень про мистецько-педагогічні та ціннісні засади сучасної освіти. Цікавим є досвід попереднього покоління українських педагогів щодо соціального та соціокультурного, мистецького середовищ як фактору розвитку мистецько-професійної особистості.

В умовах розбудови Нової української школи цікавими є наукові ідеї С. Русової. Вчена приділяла багато уваги розкриттю різних аспектів впливу соціально-культурного середовища на розвиток особистості, виховання почуттів та підготовки до громадянського життя. С. Русовій належить авторське тлумачення понять «осередок соціального життя і соціальних взаємовідносин» [3, с. 147].

Якщо брати до уваги дослідження аксіологічного концепту нової освітньої стратегії значущою є думка А. Ярошенко про взаємозв'язок стратегій розвитку культури та досвіду індивідуально особистісного життя [5, с. 91].

Його ідея є досить переконливою для розуміння цінності минулих здобутків соціально-культурного зростання для вибудовування індивідуально особистісних стратегій, що ґрунтуються на основних цінностях – Істини, Любові, Краси.

Свій погляд на проблему ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя висловлює О. Отич. Науковиця вважає, що його гідний потенціал формується на основі того, що система цінності певного вчителя адаптується до ієрархії цінностей суспільства та освітніх систем. На думку авторки, він охоплює гуманістичні цінності, що утворюють гуманістичну спрямованість особистості педагога; педагогічні цінності, що створюють основу для здобуття ним педагогічної майстерності та неперервного професійного самовдосконалення; цінності творчості, які підтримують інтерес і творчу активність педагога та учнів у навчально-виховному процесі й забезпечують його найвищі результати; естетичні цінності, які сприяють досягненню високої естетики професійно - педагогічної діяльності і перетворюють її на педагогічне мистецтво [2, с. 7].

Відтак очевидним є факт, що професійне зростання майбутнього вчителя мистецтва вибудовується ще в стінах педколеджу, мистецького коледжу і продовжується в майбутньому під час навчання у ЗВО, та в подальшій мистецько-професійній діяльності шляхом постійної роботи над собою.

Забезпечення змістового аспекту професійного зростання вчителя музичного мистецтва передбачає такі види роботи над собою:

- додаткову пізнавальну роботу з музично-виконавських дисциплін;
- самостійну роботу з розвитку імпровізаційних здібностей, акомпаніаторських навичок, технічної вправності гри на інструменті;
- постійну роботу з музикознавчою літературою;

Коли надається перевага устанавленню нестійких ціннісних парадигм молоді, створення уявних світів, стандартизація мислення призводить до знеособлення особистості, яка втрачає здатність спиратися на свій досвід, розвивати світоглядні та творчо-мистецькі здібності.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, про перспективи подальших досліджень у вивченні методичних засад та педагогічної технології процесу професійного зростання майбутнього вчителя музичного мистецтва, обґрунтування функціональної моделі та структурних компонентів його професійного зростання. Як засвідчує досвід, збільшення кількості навчальних дисциплін, спецкурсів та вибіркових дисциплін - не веде до стратегічних результатів щодо підвищення якості освіти.

Проблема педагогічно-мистецьких цінностей в освіті є предметом осмислення на різних етапах цивілізаційного вибору. У руслі модернізації освіти в Україні йде пошук нових моделей підготовки учителів. Вважаємо, що за цих обставин, формування аксіологічних орієнтацій майбутніх учителів музичного мистецтва є першочерговим завданням у всіх вимірах: психофізичному, духовному, культурному, соціальному, творчо-мистецькому.

Література:

1. Національна доктрина розвитку освіти України. URL:<https://ips.ligazakon.net/>
2. Отич Олена. Аксіосфера гуманістичної педагогіки. URL:<https://lib.iitta.gov.ua/>
3. Русова С. Вибрані педагогічні твори: у 2 кн. Кн 1. К.: Либідь, 1997. 272.
4. Чепіга Я. Народний учитель і національне питання. Світло. 1921. №1. С.15-24.
5. Ярошенко А. О. Ціннісний дискурс освіти: монографія. К.: 2004. С.156.